

Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν ἡ ἑλληνικὴ τοσοῦτῳ ταπεινὴν καταγωγὴν ἀνακαλεῖ, ὥστε καὶ αὐτὰς τὰς ὀλίγας λέξεις, ἃς οἵκαδε ἐξέμαθον, ἀν ἀδυνατοῦσιν ἐντελῶς νὰ λησιμονήσωσι, στρεβλοῦσι τοῦλάχιστον διὰ ξενικῆς προφορᾶς ;

Τιμῶσιν ἀληθῶς τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα οἱ ἐν τῇ Ἑσπερίᾳ Χῖοι, ἀλλ' ἔνεκα τῆς ἀνατροφῆς, ἣν δίδουσι τινες εἰς τὰ τέκνα αὐτῶν ἡ τιμὴ αὕτη πέπρωται μοιραίως νὰ ἐκλίπη. Οἱ κληρονόμοι τῶν μεγάλων τούτων Χιακῶν ὀνομάτων κατὰ μέγα μέρος μόνον τὸν πτερωτὸν πλοῦτον θὰ κληρονομήσωσιν, οὐχὶ δὲ καὶ τὴν ἀφθαρτον ἀρετὴν, ἣτις παρήγαγε τὸν πλοῦτον τοῦτον. Μετὰ φρίκης δὲ θ' ἀντηχήσῃ ἐν τῇ δούλῃ Χίῳ ἡ εἶδησις ὅτι ὑπάρχουσι τέκνα αὐτῆς, ἅτινα ἐνῶ δικαίωματι γένους καὶ κοινῶν ἀγῶνων καὶ δοκιμασιῶν ἠδύναντο νὰ ὦσιν ἀληθεῖς Χῖοι, ἐπροτίμησαν νὰ γείνωσι... ψευδο-ἄγγλοι, ψευδο-γάλλοι, ψευ-ρωσσοί !...

Ἄλλὰ στῶμεν ἐνταῦθα. Τὸ ἀμάρτημα, τὸ ἔγκλημα μᾶλλον, κατενόηθη καὶ ἡ ἐξάγνισις ἤρξατο διὰ τῆς ἀποστολῆς ἑλληνοπαίδων τινῶν εἰς τὴν μητέρα Ἑλλάδα πρὸς ἐκμάθησιν τῆς γλώσσης καὶ ἐδραίωσιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος. Μόνον διὰ τῆς τοιαύτης ἑλληνικῆς ἀνατροφῆς οἱ παῖδες τῶν Χίων θὰ καταστῶσιν ἄξιοι τῆς ὑπολήψεως τῶν ξένων, ὅπως ἐγένοντο καὶ οἱ πατέρες αὐτῶν. Μόνον διὰ τοιαύτης ἀνατροφῆς θὰ δύνανται νὰ μεγαλαυχῶσι δικαίως ἐπὶ τῷ ὀνόματι αὐτῶν καὶ θὰ γίνωσιν ἄξιοι τοῦ τιμίου παρελθόντος τῶν πατέρων των, καὶ τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς, ἣν ἡ θεία Πρόνοια ἐνεπιστεύθη εἰς τοὺς Ἕλληνας τοῦ μέλλοντος.

Ἄλέξ. Καράλης

ΤΟ ΚΕΛΛΙ ΤΟΥ ΧΤΙΚΙΑΣΜΕΝΟΥ

Ἐπεσεν ὄχι κἀνεὶς πανίσχυρος πρωθυπουργός, ὁ ὁποῖος ἐπὶ ἔτη μακρὰ ἐβάρυνε τὸν τράχηλον καὶ ἠλάφρυνε τὸν στόμαχον τῶν ἀντιπάλων του, ὄχι κἀνὲν ἐπίσημον καὶ βαρὺ οἰκοδόμημα ἐλκῦον διὰ τῆς ἱστορίας του τοὺς περιηγητὰς ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου, ἢ συνδεόμενον μὲ τοπικὰς ἀναμνήσεις καὶ συνδουλίζον τὰς φατρίας καὶ πληροῦν τὸν τύπον μὲ διατριβάς, ὡς ἡ Porta Reale τῆς Κερκύρας. Ἐπεσεν ἀπὸ τὴν φοβερὰν θύελλαν τὴν συντρίψασαν τὰς κυπαρίσσους καὶ παρασύρασαν τὸν σιδηρόδρομον, μία ἀσήμαντος φωλιὰ ἐκ τούβλων, ἕνας περιεργος οἰκίσκος ἐστημένος ἐκεῖ παρὰ τὸν Ἀἰ-Θανάσην ἐπὶ τεσσάρων λιτομοσ ιε'. Ἀπρίλιος.

θίνων στύλων, ήρειπωμένος, ήκασβεστωμένος με φαινομένας τὰς παθράς σανίδας του, ὡς πλευρὰ θνησιμαίου, ἄνευ ἀξίας διὰ τὸν ἰδιοκτήτην, ἄνευ ἐνδιαφέροντος διὰ τὸν κόσμον.

Καὶ ἡ πτώσις του, θλιβερὰ ἀντίθεσις πρὸς τὴν ἀναζῶσαν φύσιν, μοῦ ἀνέμνησε τὴν ἱστορίαν του, ἱστορίαν μικρὰν καὶ σκοτεινὴν, ἀλλ' ἄρκετὰ περίεργον.

Θὰ εἶνε τώρα δέκα πέντε καὶ πλέον ἔτη, ἀφ' ὅτου μίαν ὡραίαν Παρασκευὴν, ἡμέραν προσεγγίσεως τοῦ Ἰορίου, ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὸν λιμένα μας δύο περίεργοι ξένοι. Ὁ εἰς ἦτο ἀνὴρ ὑψηλὸς καὶ ἰσχνὸς με παρειὰς κοίλας καὶ νοσηρῶς ἐρυθρὰς, με μακρὰν ξανθόλευκον κόμην καὶ μακρὸν ἐπίσης καὶ παρημελημένον γένειον, παλαιωμένα ἐνδύματα καὶ ὕφος ἀγέρωχον· ὁ σύντροφός του ἦτο γυνή, ἢ μάλλον ἀπὸ σῶμα γυναικίως, ἰσχνή, κοντὴ, βλοσυροκομμένη, ἀλλοίθωρος, φλύαρος, εὐκίνητος, σεισοπυροῦσα, καὶ ἐφαίνετο ὡς ὑπερέτρια τοῦ ἀνδρός· τὸ σῶμα καὶ αἱ κινήσεις της ἐχρήγησαν ἀμέσως καὶ τὸ ὄνομά της· οἱ φαιδροὶ καὶ φιλοσκώμμονες λεμβούχοι τοῦ λιμένος τὴν ὠνόμασαν «κολοβὴν», καὶ ὅταν, ἀργότερα, ἐγνώσθη τὸ ὄνομά της «Μαρία» ἔζησε καὶ ἀπέθανεν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Μαρία ἡ κολοβὴ». Ὁ ὑψηλὸς καὶ ἰσχνὸς ξένος δὲν ἐφαίνετο μὲν πλούσιος ἐκ τῆς περιβολῆς του, ἀλλ' ἐπλήρωνε πλουσιοπάροχα εἰς ἀργυρὰ στιλπνὰ νομίσματα, ἐλάυσας οὕτω τὴν ὑπόληψιν τῶν λεμβούχων εὐθύς ἐξ ἀρχῆς· καὶ ὅταν ὁ καπετὰν-Γιαννακὸς, ὁ χωλὸς προϊστάμενος τῆς ἐταιρίας τῶν λεμβούχων, ὑψώσας τὴν κεφαλὴν ἀπὸ τοῦ βιβλίου καὶ διευθετήσας τὰ ὄμματόυαλιά του ἠρώτησε με σοβαρότητα τὸν ἐπιμόχθως κωπηλατοῦντα Μούχλιον:

— "Ε μουρὲ Μούχλιο, ἔχουμε πολλοὺς ἐπιβάταις σήμερα ;» ὁ Μούχλιος ἔδειξε διὰ τοῦ ὀφθαλμοῦ τὸν ξένον καὶ ἀπήντησεν·

— "Ἐχουμε ἕνανε πᾶξίζει γιὰ χίλιους.

Ἀφοῦ ἀπεβιβάσθησαν, ὁ μὲν ὑψηλὸς καλοπληρωτῆς συρθεὶς ἐπιτόμως μέχρι τοῦ καρφενείου ἀνεκλίθη ἐπὶ σκληροῦ скаμνίου, καταληφθεὶς ὑπὸ βηχός, ἀνέλαβε δὲ τὰς φροντίδας τοῦ περαιτέρω ταξειδίου ἡ κολοβὴ Μαρία. Ἐπλησίασεν εἰς ἕνα ἀμαξηλάτην, καὶ ἀφοῦ διὰ νευμάτων συνεννοήθη περὶ τῆς ἀμάξης, ἠθέλησε νὰ ἐρωτήσῃ καὶ περὶ ξενοδοχείου.

— "Ἐκει ἐντῶ λοκάντα, mangiare, dormire κύριος ;

— Μουρὲ Νιζάμητη, ἐφώναξεν ὁ ἀμαξηλάτης, εἶνε Ἰταλιάνα, μουρὲ ἔλα νὰ πουλήσῃς ὅσα ξέρεις. Ὁ κληθεὶς Νιζάμης προσῆλθεν, ἕνα χρησιμεύσῃ ὡς διερμηνεὺς, καὶ ἡ Ἰταλίς ἐπανέλαβε τὴν ἐρώτησίν της:

— "Ἐκει ἐντῶ λοκάντα ;

— Μπράβο, μπράβο, sì, sì, λοκάντα λέει! ἔχει καὶ παράχει.

— Mangiare? ἐπανέλαβεν ἡ Ἰταλὶς, ἐξηγοῦσα τὴν λέξιν διὰ χειρονομίας.

— Μπράβο, μπράβο· νὰ ψήσωμ' ἓνα πεταλάκι, αἴντε!

— No; mangiare dè l'carne.

— Carne λέει; κριάς Παρασκευὴ σήμερα!! τί, σκυλιὰ εἶμαστε;

— No σκυλί, agnello, capito;

— Ταρνάνα μας, εἶπεν ὁ Νιζάμης, ἀπελπισθεὶς νὰ συνεννοηθῇ.

— Τσίμπι, τσίμπι, τσάρδι . . .

— Ἄντιο Γλαρέντζα καὶ Κατάκωλο, προσέθεσαν ἐν χορῷ οἱ συναθροισθέντες πέριξ λεμβοῦχοι, καὶ ἡ πτωχὴ Ἰταλὶς ἠρυσθρίασεν ἐξ ἀμηχανίας, ὅταν ἐπλησίασεν ὁ βήχων κύριος. Ἀπνύθουνεν ἰταλιστὶ τὸν λόγον πρὸς τὴν Μαρίαν καὶ ἀνέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὴν ἀμαξάν.

— Ὑπάρχει ξενοδοχεῖον εἰς τὴν πόλιν σας;

Ἠρώτησε μὲ ἀσθενῆ φωνήν, ἀλλ' εἰς καθαρὰν Ἑλληνικὴν.

— Ἀκοῦς λέει· πολλὰ ὄχι ἓνα, ἀπήντησεν ὁ ἀμαξηλάτης.

Ἄλλὰ θάσας εἰς τὴν πόλιν, δὲν κατώκησεν ἐπὶ πολὺ εἰς τὸ ξενοδοχεῖον· ἐνοικίασεν ὀλόκληρον μίαν ἀπὸ τὰς μεγαλειτέρας οἰκίας καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ ἐν ὄλῳ καὶ ἐν ἀνέσει· τὴν ἐπίπλωσε κομψότατα, ἔστησε πολύτομον βιβλιοθήκην καὶ τὴν περιέβαλε μὲ κήπον καὶ μὲ ἄνθη.

Περὶ τὸν νὰ τὸ εἶπω· ἀπὸ τὴν πρώτην ἡμέραν τῆς ἀφίξεώς του, ἀπέβη τὸ ζήτημα τῆς ἡμέρας ἐν τῇ πόλει μας. Εἰς τὰς μικρὰς κοινότητας, ὅπου οἱ ἄνθρωποι γνωρίζουν ἀλλήλους ἀκριθέστατα, ὅπου τὰ κρυφότερα μυστήρια ξεψαχνίζονται καὶ σχελιάζονται τὰ μυχιαίτατα αἰσθήματα, φαινόμενον τοιοῦτον ἦτο φυσικὸν νὰ κινήσῃ τὴν περιέργειαν ὄλων καὶ νὰ προκαλέσῃ ἐρεῦνας καὶ κατοπτεύσεις μέχρι κακοηθείας.

Τὸ πρῶτον θῦμα τοῦ ἐνδιαφέροντος τούτου ὑπῆρξεν ἡ πτωχὴ Μαρία· οἱ παντοπῶλαι, οἱ οἰνοπῶλαι, οἱ καπνοπῶλαι, οἱ ἔμποροι, οἱ ἀχθοφόροι, ἐνῶ ἐθηλάκωνεν τὸ ἀργυροῦν τῆς νόμισμα, ἔκρινον χρέος νὰ τῆς ἀποτείνουν πάντοτε καὶ τὴν ἐρώτησιν:

— «Τί εἶνε ὁ ἀφέντης σου;»

— «Πρόξενος εἶνε τάφεντικό;»

— «Τί δουλειὰ κάνει ὁ κύριός σου;»

— «Ντικὴ του ντουλειὰ, ἀπῆντα ἡ Μαρία, κάνε καὶ σὺ ντικὴ σου· τί μελεῖ γιὰ ἄλλο; cospetto di Baccho!»

Ὁ ξένος ἐν τούτοις οὐδένα ἐπλησίαζεν· ἡ ζωὴ του ἐμερίζετο μετὰξὺ τοῦ κήπου, τῆς βιβλιοθήκης καὶ τῆς προκουμαίας, ὅπου συνήθως περιεπαύει μὲ βραδὺ καὶ κανονικὸν βῆμα, ἱστάμενος ἐνίοτε ἐν ἀναπνέῃ βαθέως.

Ὁ καφφετζής, ὁ περιβολάρης, ὁ χαρτοπώλης, πᾶς ἄνθρωπος, μεθ' οὗ ἀντήλλασσε καὶ μίαν ἔστω λέξιν, ἐδαιμονίζετο νὰ σχετισθῆ μαζί του.

— « Ἀγαπᾶ τίποτε ἄλλο ὁ κύριος ; εἴμεθα πρόθυμοι νὰ σᾶς χρησιμεύσωμεν, καὶ γιὰ τὴν πατρίδα, ἂν θέλετ' ἂν στείλητε τίποτε, ψάρια, αὐγοτάραχα..... »

Καὶ ὅμως, — φαινόμενον μοναδικὸν διὰ τὸν τόπον μας—ὅλαι αὐταὶ αἱ ἔρευνοι καὶ τὰ τεχνάσματα ἀπέβησαν μάταια, καὶ ἄλλο δὲν ἤμπόρεσαν ν' ἀνακαλύψουν, παρ' ὅτι ὠνομάζετο Μενέλαος, ὅτι ἦτο φθισικός καὶ εἶχε σταλῆ ὑπὸ τῶν ἰατρῶν πρὸς ἀνάρρωση εἰς τὸ κλίμα μας, καὶ—ἐκεῖνο ποῦ ἐφαίνετο—ὅτι ἦτο πλούσιος, καὶ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα συναγομένην ἐκ τῆς προφορᾶς του, κατήγετο ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἢ τῶν πέριξ αὐτῆς. Καὶ ἐξ ἀνάγκης παρηγορήθησαν μὲ ὑποθέσεις.

Καὶ ἐπειδὴ ἦτο ἀνάγκη ἐνὸς ὀνόματος διακριτικοῦ, τοῦ ἐδόθη τὸ προχειρότερον : ὁ κύριος Μενέλαος ὁ Χτικιασμένος· ἐπειδὴ δὲ οὐδ' ἐγὼ ἔμαθόν ποτε ἄλλο ὄνομά του, ἀνάγκη πᾶσα νὰ τὸν καλῶ μὲ τὸ θλιβερὸν αὐτὸ ἐπώνυμον «ὁ Χτικιασμένος». Παρῆλθον μῆνες, καὶ ὁ Χτικιασμένος οὐδόπως μετεβλήθη· κατ' ἀρχὰς ἐλάμβανε συχνὰ ἐπιστολάς, ὧν ἡ ἐπιγραφή ἦτο γεγραμμένη ἰταλιστί : *Adelaide Corsi*· καὶ αἱ ὑποῖαι παρεδίδοντο εἰς τὴν Μαρίαν, οὕτως εἰπεῖν κατὰ συνθήκην. Ἀλλ' ἀργότερα αἱ ἐπιστολαὶ ἠραιώσαν καὶ κατήντησε νὰ λαμβάνη μόνον μίαν κατὰ δίμηνον, μὲ τὴν αὐτὴν περίεργον διεύθυνσιν : *Adelaide Corsi*.

Μίαν ἡμέραν—γεγονὸς ἀξιοσημείωτον—προσεκάλεσεν ἰατρὸν καὶ ἐπειδὴ ὁ προσκληθεὶς ἦτο φίλος μου, δὲν εἶδα τὴν ὥραν νὰ καταβῆ καὶ νὰ τὸν ἐρωτήσω.

— Φώτισέ μας λοιπόν, ἀδελφέ, τί φαινόμενον εἶνε αὐτό ;

— Φθισικός, μοῦ εἶπεν ὁ ἰατρὸς· ὑποπτεύω πῶς ἔχει σπῆλαιον εἰς τὸν δεξιὸν πνεύμονα, ἀλλὰ δὲν μᾶφισε νὰ τὸν ἐξετάσω καλᾶ.

— Τί σῆθελε λοιπόν ;

— Νὰ τοῦ δώσω μίαν δόσιν μορφίνης, διότι βρασνίζεται ἀπὸ αὐπνίαν.

— Καὶ δὲν σοῦπε τίποτε παραπάνω ; πῶς μιλεῖ ; πῶς βήχει ; πῶς εἶνε τὸ σπῆτι του ; . . . .

— Σὰν ἕνας πλούσιος φθισικός.

— Τίποτε λοιπόν δὲν θὰ μάθωμεν.

Εἶχε περάσῃ πλέον τοῦ ἔτους, ὅταν ὁ Χτικιασμένος ἐγκατέλιπε τὸ

κάτω πάτωμα τῆς οἰκίας του καὶ περιωρίσθη εἰς μόνον τὸ ἐπάνω· τότε προσεκάλεσεν ἐκ νέου τὸν ἰατρὸν.

— «Κυττάξατέ με, τοῦ εἶπε, θ' ἀργήσω ν' ἀποθάνω ;»

Ὁ ἰατρὸς ἠθέλησε νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ, ἀλλ' ἐκεῖνος ἐμειδίασε.

— Δὲν σὰς φαίνεται πολὺ περίεργος ἡ πορεία τῆς νόσου μου ;

— Πραγματικῶς, πολὺ βραδεῖα, ἐψιθύρισεν ὁ ἰατρὸς σχεδὸν ἄκων· ἀλλὰ τίποτε περισσότερον.

Μετὰ τινὰς μῆνας κατέβη εἰς τὸ κάτω πάτωμα, καὶ τὰ ἔξοδά του, φανερά, περιωρίσθησαν, τοῦθ' ὅπερ ἠλάττωσε τὴν ὑπόληψίν του καὶ ἀφῆρσε τὸ «κὺρ» ἀπὸ τὸ «κὺρ Μενέλαος»· ὠνομάσθη ἀπλῶς «ὁ Μενέλαος ὁ Χτικισμένος». Τότε ἔσχε τὸ πρόσθετον ἀτύχημα νὰ χάσῃ τὴν ὑπηρέτριάν του· τὴν κολοβὴν Μαρίαν, ἡ ὁποία εἶχε πλέον καταντήση προσωπικότητος ἀναπόσπαστος τῆς μικρᾶς πόλεως· ἀπέθανεν ἐκ διφθερίτιδος ἐντὸς τριῶν ἡμερῶν. Καὶ τότε ἐβεβαιώθη πλέον ὅτι ἦτο Ἰταλὶς καὶ καθολικὴ, συνεπῶς ὅτι ἐψόφησεν, ἀλλὰ δὲν ἀπέθανε· διότι τὴν αὐτὴν ἡμέραν μετεκλήθη ἐκ Πατρῶν ὁ καθολικὸς ἱερεὺς μὲ τὸν πλατύ-γυρον πῖλον καὶ τὴν ἐκήδευσεν. Ἄνδρες καὶ παῖδιά ἠκολούθησαν τὴν κηδεῖαν τῆς, αἱ δὲ γυναῖκες συνωστίζοντο εἰς τοὺς ἐξώστας διὰ νὰ ἴδουν καὶ σχολιάσουν τὸν φραγκόπαπαν ἢ παπαφλάρον.

— «Μπᾶ τρομάρα νὰ τσεῖρθῃ ! κειὸ φοροῦν καπέλλο ἀντὶς γιὰ καλιμαῦκι !»

— «Μπᾶ κακὴ ζάλη ! κειὸ τραγουδᾶν ἀντὶς νὰ ψέλνουν !»

— «Βρωμόσκυλα, καῦμένε !»

Ὁ Χτικισμένος τῆς ἔστησε ξύλινον μνημεῖον καὶ ἐπὶ τοῦ μαύρου σταυροῦ, παρήγγειλε νὰ γράψουν ἰταλιστί :

Adelaide Corsi

1828—1883.

Ἄλλὰ χεὶρ ἐξηγητοῦ ἐσημείωσεν ὑποκάτω διὰ κιμωλίας, πρὸς γνῶσιν τῶν μεταγενεστέρων :

Ἐνθάδε κεῖται

Μαρία ἡ Κολοβή.

Μετὰ τὸν θάνατον τῆς Μαρίας ἢ τῆς Adelaide, ὁ Χτικισμένος ἄφησε τὸ ἐνοικιασμένον πάτωμα καὶ περιωρίσθη εἰς ἓν μόνον δωμάτιον. Ἐκτοτε ἡ ζωὴ του κατέστη σκληρὰ· ἡ νόσος τὸν κατέβαλλε, καὶ μόλις ἐσύρετο· ἔβηχε συχνότατα, ἤρχισε νὰ ἐμπνέῃ τὸν φόβον εἰς τὴν γειτονίαν, ἀκόμη καὶ τὰ χρήματά του ἐτίθεντο ὑπὸ κάθαρσιν, καπνιζόμενα διὰ θείου. Ἐτρέφετο σχεδὸν μὲ μόνον γάλα καὶ ἐνίοτε κἀνὲν

αὐγόν, τὸ ὁποῖον ἔβραζεν ὁ ἴδιος. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν προσβαλλόμενος ὑπὸ νέας αἰμοπτυσίας, κατέπιπτεν εἰς τὴν κλίνην, καὶ τότε τὸν ἐνεθυμεῖτο ἡ φιλανθρωπία. Ἡ μήτηρ τῆς οικοδεσποίνης του καὶ ἄλλη μία γραῖα, τῆς ὁποίας ὁ μονογενὴς υἱὸς εἶχεν ἀποθάνῃ ἀπὸ φθίσειν, ἤρχοντο πρὸς νοσηλείαν του· τοῦ ἔβραζον τὸ γάλα, ἔπλυνον τὰ ματωμένα μανδύλια καὶ τοῦ παρεῖχον δαφιλεῖς συμβουλὰς ἰατρικὰς καὶ ἠθικὰς· ἀλλ' ὅταν ὀπισσοῦν ἀνελάμβανε, τὰς ἠὺχαρίσται καὶ τὰς ἀπήλλαττε τοῦ κόπου νὰ ξαναέλθουν.

— Τώρα εἶμαι πολὺ καλά, ἔλεγε μειδιῶν, δὲν εἶνε ἀνάγκη νὰ βασανίζεσθε· εὐχαριστῶ. Καὶ ὅμως παρετείνετο ἡ ζωὴ του· μυστηριῶδες καὶ ἀνεξήγητον φαινόμενον τῆς τύχης ἢ τῆς προνοίας! ν' ἀποθνήσκη ἢ μνηστευμένη νέα ἢ πλήρης ὑγείας, κάλλους, ὀνείρων καὶ πόθων, καὶ νὰ ζῇ ὁ ἐτοιμοθάνατος φθισικός, ὁ μὴ ἔχων τεμάχιον ἄρτου, ἢ τὰ τυφλά ἐκεῖνα καὶ κωφὰ καὶ ἀνάπηρα ἐκτρώματα τὰ ἐπαιτοῦντα τὸν ὀβολόν.

Ἄλλ' ὁ δυστυχὴς Χτικιασμένος θὰ εἶχεν ἄλλως ὑπολογίση· διότι μετ' ὀλίγον τὰ χρήματά του ἐξέλιπον ἐντελῶς· δὲν εἶχεν οὔτε τὸ ἐνοίκιον νὰ πληρώσῃ· καὶ τότε διὰ πρώτην φοράν ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ.

Ὁ οικοδεσπότης του εἶχε κτίσῃ εἰς τὰ ὄρια τῆς ἀμπέλου του τὸν οἰκίσκον ἢ μᾶλλον τὴν φωλεάν, ἡ ὁποία κεῖται σήμερον ἐνώπιόν μου συντετριμμένη ἀπὸ τὴν θύελλαν, διὰ νὰ χρησιμεύῃ ὡς καταφύγιον τοῦ ἀγροφύλακος ἐν καιρῷ χειμῶνος· ἡ θέσις δὲν ἦτο ἐξοχος· ἦτο χθαμαλὴ πλησίον τοῦ χάνδακος, ὅπου ἐκόαζον οἱ βάτραχοι ἀπὸ τοῦ Μαρτίου μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου, περιβαλλομένη ἀπὸ βάτους καὶ ἀσφοδέλους. Οἱ ἀσφοδελοὶ, ὅταν ἤνθουν, εἶχον ἀληθῶς ποιάν τινα χάριν, ἀλλὰ χάριν ψυχράν, νεκρικήν.

Ἐν τούτοις ὁ Χτικιασμένος ἐζήτησεν αὐτὴν τὴν φωλεάν ὡς κατοικίαν καὶ ὁ καλὸς οικοδεσπότης, τὸ μὲν εὐγνωμονῶν δι' ὅσα εἶχεν ὠφελήθῃ ἐξ αὐτοῦ, τὸ δὲ προθυμούμενος ν' ἀπαλλάξῃ τὸν οἶκόν του ἀπὸ τὸ μῖασμα, δι' ὃ οἱ γείτονες παρεπονοῦντο, τοῦ παρεχώρησε τὴν φωλεάν ἐκείνην, ἡ ὁποία εὐθὺς μετωνομάσθη ἀρμοδίως «τὸ κελλὶ τοῦ Χτικιασμένου».

Ἐκεῖ μετέφερον τὸ στρώμα του, μίαν ξυλίνην πολυθρόναν, τὸ μόνον ἐπιπλὸν ποῦ τοῦ ἔμενε, καὶ ἐν βιβλίον μὲ κίτρινον ἐξώφυλλον, τὸ μόνον λείψανον τῆς πλουσίας ἄλλοτε βιβλιοθήκης του, τὴν ὁποίαν εἶχε πωλήσῃ ἐκ διαλειμμάτων. Ἐκεῖ ἔζησε τὰς τελευταίας ἡμέρας του, ζοὴν ἀμφίβολον καὶ βασανισμένην, καὶ ἐκεῖ μίαν ὠραίαν ἑαρινὴν ἡμέραν—τὴν ἡμέραν ἀκριβῶς τοῦ Πάσχα—εὗρέθη νεκρὸς ἐπὶ τῶν σανίδων, μὲ συνεσπασμένα τὰ γόνατα, τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ στήθους καὶ

θλιβερώς ἠμικλείστους τοὺς κρυσταλλωμένους ὀφθαλμούς του.

Οἱ διερχόμενοι ἐκεῖθεν καὶ οἱ ἀγροφύλακες ἔβλεπον συχνὰ τὸν αἰγοτρόφον γαλακτοπώλην νὰ σταματᾷ ἐκεῖ τὰς ζωηρὰς αἰγὰς του καὶ νὰ ἀνέρχεται βραδέως τὴν στενὴν καὶ σαθρὰν κλίμακα τοῦ κελλίου διὰ νὰ κενώσῃ μισὴν ὁκᾶν γάλακτος εἰς τὸ παλαιὸν πήλινον ἀγγεῖον, τὸ ὁποῖον ἔτεινεν ὁ Χτικιασμένος, ἐξάγων τὴν σκελετώδη χεῖρά του.

— Τὸ πληρῶνεσαι τὸ γάλα; τὸν ἠρωτήσαμεν μίαν ἡμέραν.

— Πῶ, ἔτσι κάνε χάρισμα τὸ δίνω!

— Καὶ ποῖος σὲ πληρῶνει;

— Μὲ πληρῶνει πᾶσα μῆνα ἓνα δασκάλα ἀπὸ τὸ Νιοχῶρι.

— Τί μυστικὴ φιλανθρωπία, τί περίεργον δασκάλα!

Συνήθως ἐκείτετο ἐπὶ τοῦ στρώματος καὶ ἤκούομεν μόνον τὸν ἀπηλπισμένον βῆχά του, ἀλλ' ἐνίστατο ἔφερε τὴν πολυθρόναν πρὸς τὴν θύραν καὶ ἡ νεκρικὴ κεφαλὴ του ἐνέβαλλε τὴν φρίκην εἰς τὰ παιδιά καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ἐκίνησε τὸν οἶκτον τῶν ἀνδρῶν. Ἐθεᾶτο δὲ μὲ βλέμμα ἀπαθὲς καὶ ἀφρηρημένον τὸν διερχόμενον κόσμον, τοὺς ζωηροὺς καὶ ρωμαλέους νεανίας, τοὺς πτωχοὺς Ἀμπλιανίτας, τοὺς ὠχροὺς πλουσίους, τοὺς κεκυφότας γέροντας καὶ τοὺς ὀλβίους μεμνηστευμένους, τοὺς ἐπαίτας καὶ πέραν ἐκεῖ πρὸς ἀνατολάς, τὰ λευκάζοντα μάρμαρα τῶν τάφων καὶ ἀπέδιδε τοὺς χαιρετισμοὺς τῶν διαβατῶν μὲ ἑλαφρὸν κίνημα τῆς κεφαλῆς καὶ τὸ θλιβερόν του μειδίαμα, διότι πᾶσα λέξις ἐτιμωρεῖτο μὲ παροξυσμὸν βηχός. Ὄταν ἦλθεν ἡ ἀνοιξίς καὶ ἤνθησαν οἱ πένθιμοι ἀσφοδέλοι, κατέβη μετὰ πολλοῦ κόπου, συνέλεξεν ὀλίγα ἄνθη καὶ τὰ ἔθεσεν εἰς τὴν ὀπήν τοῦ κελλίου του. Ἐκτοτε δὲν ἔλειψεν ἀπὸ τὴν ὀπήν ἐκείνην τὸ ποτήριον μὲ τὰ ἄνθη τῶν ἀσφοδέλων, καὶ τοῦτο ἤρχεσε διὰ νὰ δώσῃ εἰς τὸν δυστυχῆ καὶ νέον ὄνομα «ὁ χτικιασμένος μὲ τὰ σπερδοῦκλια» τὸν ὠνόμαζον οἱ κηπουροί, «ὁ ἀσφοδελὸς λειμῶν» ἡστείζοντο οἱ λογιώτεροι.

Ἡ χαρὰ τῶν πανηγύρεων ἐπέρασεν ὑπὸ τοὺς πόδας του· πῶς ἄρά γε νὰ ἤχουν εἰς τὰ ὠτά του οἱ κρότοι των ὄπλων καὶ οἱ καλπασμοὶ τῶν ἔππων καὶ αἱ φαιδραὶ ἰαχαὶ τῶν πανηγυριστῶν! ἢ μήπως δὲν τὰ ἤκουε κάν, ξένος παντός τοῦ περιβάλλοντος, ἀτενίζων εἰς κόσμον ἄλλον, εἰς περισσύτερον φῶς! Ἄν τοῦλάχιστον ἡ θρησκεία ἔχυνε βάλσαμον ἐλπίδος εἰς τὴν θλιβερὰν ψυχὴν του! Ἄλλ' οὐδὲν σημεῖον ἐμαρτύρει δυστυχῶς τοιαύτην παραμυθίαν.

* *

Ἦτο ὄψιμον τὸ Πάσχα κατ' ἐκεῖνο τὸ ἔτος· καὶ οἱ πολῖται, ἀφοῦ ἔφαγον καὶ ὑπνώσαν ἀναπληροῦντες τὴν νηστείαν καὶ τὴν ἀϋπνίαν τῆς

μεγάλης εβδομάδος, ἐξῆλθον μὲ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου διὰ νὰ ἴδουν καὶ προσκυνήσουν τὰ «Κορίσματα». Τὰ παιδιὰ μὲ τὰς λαμπάδας των καὶ οἱ ἄνδρες μὲ τὰς γυναῖκάς των, νέοι καὶ γέροντες, πτωχοὶ καὶ πλούσιοι, φουστανελλάδες καὶ φραγκοφόροι καὶ πανωβρακάδες, ὅλοι μὲ καινουργῆ περιβολὴν καὶ εὐθυμον φυσιογνωμίαν ἀνέμενον τὴν τελετὴν ὁμιλοῦντες περὶ τῶν ἀρνίων των, ἐνῶ κατάμαυρος καὶ ἀπειλητικὸς ἴστατο ἐν τῷ μέσῳ ἐπὶ βαρελίου ὁ χάρτινος Ἰούδας κρατῶν εἰς τὴν χεῖρα τὸ μανδῆλιον μὲ τὰ ἀργύρια, καὶ μέλλων διὰ χιλιοστὴν φορὰν νάποτίσῃ διὰ πυρπολήσεως τὸ παράνομον σφάλμα του.

Εἰς ἄλλα μέρη ἡ τελετὴ τῆς Ἀγάπης γίνεται ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλ' ἡμεῖς ἔχομεν καὶ πρὸς τοῦτο τὸ Ἡρώδιον μας. Ἐντὸς αὐτοῦ, μεταξὺ τοῦ τάφου τοῦ Βότσαρι καὶ τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Βύρωνος, πλησίον τῶν παλαιῶν βομβῶν καὶ τῶν θραυσμένων κανονίων, ἐορτάζομεν τὴν ἐξοδὸν, ψάλλομεν τὸν ἐπιτάφιον, τὰ μνημόσυνα, τρισάγια, ἐντὸς αὐτοῦ τελοῦμεν καὶ τὴν Ἀγάπην τῆς Ἀναστάσεως.

Ἡ τελετὴ ἐφάνη ἤδη, ὁ δαιμονισμένος πάταγος τῶν μάσκων καὶ τρομπονίων ἀμιλλᾶται πρὸς τὰς ὠρυγὰς τῶν εὐσεβῶν ψαράδων καὶ μόλις ἀκούεται κατὰ διαλείμματα τὸ χαρμόσυνον «Χριστὸς ἀνέστη...» τῶν παιδίων, προηγεῖται ὁ σταυρὸς μὲ τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ ἀκολουθοῦσιν οἱ ἱερεῖς ἐν στολῇ περιστοιχίζοντες τὰς ἁγίας εἰκόνας, φερομένας ὑπὸ παιδίων ἢ ἀνδρῶν παιδιοφρόνων. Ὁ Χριστὸς, ἡ Παναγία, ἡ Ἀνάστασις, ὁ ἅγιος Σπυρίδων καὶ ἡ ἁγία Παρασκευὴ παρελαύνουσι βραδέως, ἐνῶ ὁ πυρπολητὴς, θηλακώσας ἀρκετὰς δεκάρας, βιάζεται νὰ τελειώσῃ μὲ τὸν ταλαίπωρον Ἰούδαν καὶ μὲ τὸ κοινόν.

Αἴφνης δύο, τρεῖς, πέντε, ἕξ, ἐκ τῆς ὁμηγύρευς ἀποσπώμενοι σπεύδουσι πρὸς τὸ νοσοκομεῖον· τούτους ἀκολουθοῦν ἄλλοι καὶ ἄλλοι καί, διαδιδομένου τοῦ κινήματος, ὁ χῶρος τῆς πλατείας μένει κενός. Δύο ἀγροφύλακες, κρατοῦντες ἀπὸ τοὺς ὤμους καὶ τοὺς πόδας, ἐκόμιζον εἰς τὸ νοσοκομεῖον τὸ σῶμα τοῦ ἀθλίου χτικιασμένου· τὴν περιέργειαν διαδέχονται τὰ σχόλια..

« Σήμερον ἦρε νὰ πεθάνῃ ποῦ ὁ κόσμος ἀνασταίνεται ! »

— «Θαύρη ἀνοιχτὴ τὴν πόρτα τοῦ Παραδείσου· ἦτον ἅγιος ἄνθρωπος».

— «Τοῦλάχιστον μάρτυς».

— «Περίεργος ὑπαρξίς» !

— «Δυστυχισμένον πλάσμα» !

Καὶ ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ στόματος εἰς στόμα ὁ βίος τοῦ δυστυχοῦς καὶ ἐπαναφέρονται εἰς τὴν μνήμην τὰ ὀλίγα ἀνέκδοτα ποῦ ἦσαν

γνωστά και σκυθρωπάζουν αι μορφαι και βραδύνεται τὸ βῆμα, ὡς ἂν ἡ εἰκὼν ἐκείνη τοῦ θανάτου νὰ ἐπεκάθησεν εἰς τὰ στήθη ὄλων, ἐνῶ πυρροσκοροτεῖ και καίεται ὁ χάρτινος Ἰούδας, και διαβάζει ὁ παπᾶς τὸ Εὐαγγέλιον εἰς διαφορούς γλώσσας.

«Γκιουνλεριν μπιριντέ ἀκοᾶμ βακτηντά . . .»

Νικᾶ ἡ λύπη τὴν χαρά· και ἐγὼ εἰσῆλθον εἰς τὸ νοσοκομεῖον, ὅπου εὔρον τὸν ἀνθυπίατρον τῆς ὑπηρεσίας.

— «Λυπηρὰ σύμπτωσις· ἀλήθεια».

— «Θὰ μὲ βάλῃ σὲ βάσανα νὰ κάνω νεκροψίαν Λαμπριάτικα».

Και διέταξε νὰ τὸν τοποθετήσουν εἰς τὸ μάρμαρον τοῦ νεκροτομείου, ἐνῶ ἐγὼ ἐφρικίων μὴ ἀντέχων μήτε νὰ μείνω μήτε νὰ φύγω.

Αἴφνης εἰσῆλθεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον μία νέα και κομψὴ κυρία. Εἶτε ἡ ψυχὴ μου ἦτο διατεθειμένη οὕτως, εἶτε ἡ νέα ἐκείνη εἶχεν ἀσυνήθη ἐκφρασιν, μού ἔκαμεν εὐθὺς ἰδιαιτέραν ἐντύπωσιν ἦτο μελανείμων, ὑψηλὴ και ἰσχνή· δὲν εἶχε κανονικοὺς χαρακτῆρας, και τὸ δέρμα της ἀκόμη ἐφαίνετο ἐσκληρυμένον, τὰ χεῖλη της ἦσαν ὠχρά, ἐφαίνοντο· αἱ φλέβες τοῦ λαιμοῦ και τῶν κροτάφων της, και οἱ ὀφθαλμοὶ της ἀκόμη ἦσαν μικροὶ και στακτεροὶ· ἀλλ' εἰς τὴν ὄψιν της διεχύγετο τόση ψυχὴ, τόσον αἶσθημα, ὥστε εὐθὺς σοῦ ἐπεβάλλετο, ὡς ἀνωτέρας φύσεως ὄν.

— Κύριε ἀνθυπίατρε, ἔφεραν ἐδῶ τὸ πτώμα τοῦ δυστυχοῦς χτικιασμένου ; και αἱ χεῖρες και τὰ χεῖλη της ἔτρεμον, ἐνῶ ὠμίλει.

— Μάλιστα, κυρία.

— Δὲν εὐρέθη τίποτε εἰς τὸν νεκρὸν του ; ἔγγραφα, σημειώσεις, χαρτοφυλάκιον ;

— Εὐρέθησαν μάλιστα αὐτὸ τὸ χαρτοφυλάκιον και αὐτὸ τὸ βιβλίον.

Ἡ μελανείμων νέα τὰ ἔλαβε και κάνεις δὲν ἐσκέφθη νὰ τὴν ἐμποδίσῃ· ἠνοιξε τὸ χαρτοφυλάκιον και εἰς μίαν σελίδα παρετήρησα ζωγραφισμένον διὰ μολυβδοχοινδύλου ἓνα σταυρόν.

*Ἐρριψα ἐν βλέμμα και εἰς τὸ βιβλίον ἦσαν τὰ *Mémoires d'un suicidé* τοῦ Maxime du Camp, και ἔφερον εἰς τὸ περιθώριον σημειώσεις διὰ μολυβδίδος.

Ἰπέδειξα τὸ πρᾶγμα εἰς τὸν ἰατρὸν και τὸν ἠρώτησα διὰ τοῦ βλέμματος, ἂν δὲν ὑπώπτευεν αὐτοκτονίαν· ἐκεῖνος ἀνύψωσε τοὺς ὦμους.

— Θὰ τὸ ἰδοῦμε, ἐψιθύρισεν. Ἐν τούτοις ἡ νέα, ἀφοῦ περιειργάσθη ἐπὶ μικρὸν τὸ βιβλίον και τὸ χαρτοφυλάκιον·

— Ἐλπίζω, εἶπεν ἔτι μᾶλλον τρέμουσα, ὅτι θὰ μ' ἐπιτραπῇ νὰ τὸν κηδεύσω, διότι εἶνε συγγενῆς μου.

— Συγγενῆς σας ! ἀπὸ ποῦ εἶσθε ;

— «Εἶμαι δασκάλα ἐδῶ εἰς τὰ περίχωρα· διὰ τὴν κηδεῖαν ἐμποδίζει τίποτε ; . .

— Τίποτε, ἀνάγκη μόνον νὰ γείνη πρὶν ἢ νεκροψία.

— Νεκροψία ! εἶπεν ἡ γυνὴ καὶ ἔρρηξε τρομερὰν κραυγὴν· αἱ χεῖρες αὐτῆς συνεσπάσθησαν εἰς τὸν ἀέρα, συνεσπάσθη καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ ἔπεσεν ἐπίστομα ἐπὶ τοῦ πλακοστρώτου· ἐκ τῆς πτώσεως ἐθραύσθησαν, ὡς φαίνεται, οἱ ὀδόντες τῆς καὶ ἀφρὸς αἱματώεις ἐξήρχετο τοῦ στόματός τῆς, ἐνῶ τὸ σῶμά τῆς ἐσφάδαζεν ἐναγωνίως.

Ἦρχισα καὶ ἐγὼ νὰ ὠχριῶ καὶ νὰ τρέμω.

— Πήγαινε, μοῦ εἶπεν ὁ ἰατρός—εἶνε ἐπιληπτικὴ—σ' εὕρισκω στὴν πλατεῖαν· —au revoir.

Μεσολόγγιον, Ἀπρίλιος 1893.

Α. Τραυλαντώνης.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΠΕΡΙ ΙΑΠΩΝΙΑΣ'

ΕΛΛΗΝΟΣ ΤΑΞΕΙΔΙΩΤΟΥ

Κόβε 18/30 Νοεμβρίου 1892.

Δοθείσης μοι εὐκαιρίας νὰ περιέλθω ὀλίγας πόλεις τῆς ἀπωτάτης Ἀνατολῆς, δίδω ἐνταῦθα ὅσον εἶόν τε περιληπτικὴν καὶ ἄνευ ἀξιώσεων σημείωσιν τῶν ὅσων ἐκίνησαν τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν περιέργειάν μου, παρεισάξας γενικά τινα, τὰ ὅποια ἦντλησα ἐκ διαφόρων πηγῶν. Τὸν ἐπιθυμοῦντα πλείονα καὶ λεπτομερέστερα, παραπέμπω εἰς τὸν ὅσημέραι αὖξοντα ἀριθμὸν ἀγγλοαμερικανικῶν, γερμανικῶν, γαλλικῶν καὶ ἰαπωνικῶν συγγραμμάτων· ἱστορίαν ἰδίως τῆς ἰαπωνικῆς τέχνης ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκδηλώσεις θέλει εὔρει ἐν τῷ διτόμῳ συγγράμματι τοῦ Γάλλου Luis Gonse, ἐπιγραφόμενον: «L'art Japonais», «ἡ ἰαπωνικὴ τέχνη». Εἶνε ἴσως γνωστὸν ὅτι ἡ Σινικὴ καὶ ἡ Ἰαπωνία ἐπιτρέπουσι τοῖς ξένοις νὰ διαμένωσι καὶ ἐμπορεύωνται εἰς ὠρισμένας μόνον παραλίους πόλεις. Τούτων αἱ κυριώτεραι ἐν Κίνα εἶνε: Shanghai, Swatow, Ningpo, Formosa, Chefo καὶ Canton ἀνοιγεῖσαι τῷ εὐρωπαϊκῷ ἐμ-

Σημ. Δ. Π. Αἱ ἔδο:πορικαὶ αὗται σημειώσεις ἐγράφησαν ἄνευ ἀξιώσεως παρ' Ἑλληνοῦ ἰατροῦ ἐπισκεφθέντος πρό τινας τὰς ἀπωτάτας ἐκεῖνας χώρας, δημοσιεύομεν δὲ αὐτὰς εὐχαρίστως, καίπερ στερουμένας φιλολογικοῦ χαρακτῆρος, καὶ διότι εἶνε αἱ πρῶται ἑλληνιστὶ γραφεῖσαι ἀτομικαὶ ἐντυπώσεις περὶ τῶν χωρῶν αὐτῶν καὶ διότι περιέχουσι πληροφορίας χρησίμους, ἀναγομένας εἰς τὰ αὐτόθι ἑλληνικὰ συμφέροντα.